

3435, 3436
3437, 3438
3439

281

6-71 1911

21

2001

2010

→ ԳԻՆ 5 ՂՐԾ. ←

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԱՆԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻԶԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ՄԱՍՆ Ա.

ԾՆՈՂՔ ԵՒ ԶԱՒԱԿՈՒՆՔ

معارف نظارت جلیله سینک ۱۲۸۷ نومرو لی رخصتنامه سیله طبع اولنشد

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐՍԷՍ Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ
Զամագերլար Յակոբեան Խան

1893

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՎԱՀԱՆ Գ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

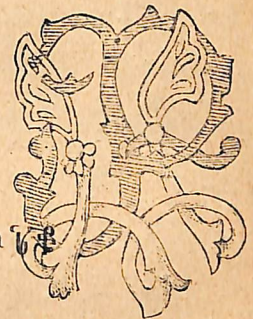
347.3

ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ՄԱՍՆ Ա.

ԾՆՈՂՔ ԵՒ ԶԱՒԱԿՈՒՆՔ

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐՍԷՍ Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ

Զամագերլար Յակոբյան Խան

1893

11045

10066-57

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Սոյն տեսակին մէջ կը պատկանուին երիտա-
սարդաց ամուսնական իրաւունքներն: Օրիորդաց
ամուսնական իրաւանց մասին պիտի խօսինք յաջորդ
տեսիւն մէջ զոր ընդ փոյթ պիտի հրատարակեմք եթէ
սոյն տեսն քաջալերութիւն գտնէ:

Ֆ. Վ. Գ. Զ.

Ամուսնական խնդիրներ

ԾՆՈՂՔ ԵՒ ԶԱՒԱԿՈՒՆՔ

ՄԱՍՆ Ա.

Արեւելեան ազգաց մէջ, նախապատմական ժամանակներէ կ'սկսի այն սովորութիւնը՝ որուն համեմատ երիտասարդք, իրենց ամուսնութեան առթիւ, ծնողաց հաւանութեան կը դիմեն. ասիկայ նահապետական բարքերու մէկ մնացորդն է, որ արդէն շատ լուսաւորեալ ազգերու մէջ իր նախկին խստութենէն բաւական բան կորուսած է, եւ հաւանական է որ, ժամանակի ընթացքին մէջ, քաղաքակրթութեան առաջադիմութեանն ու նրբութեանցն համեմատ, հետզհետէ աւելի տկարանայ:

Յայտնի է թէ հին բարի ժամանակները, ընտանիքի մը ամբողջ մօտաւոր ազգականները միեւնոյն յարկին մէջ կը բնակէին. ծերունազարդ հօր բոլոր զաւակներն, մանչ թէ աղջիկ, հարսերն ու փեսաները, թոռներն, թոռան զաւկներն, իր կրտսեր եղբայրները, անոնց կիներն ու զաւիւռներն, վերջապէս յիսուն վաթսուն հոգիի բազմութիւն մը միեւնոյն սեղանը կը բոլորէր եւ նոյն տանիքին ներքեւ կը ննջէր. ասոնց մէջ ամենէն տարւոքն՝ այդ ընտանիքի նահապետն էր. ընտանիքի բոլոր միւս անդամք իրեն զաւակները կը նկատուէին. ինքն միայն կը հրամայէր եւ միւսները ամենայն երկիւղածութեամբ կը հնազանդէին. այս կերպով կենցաղավարութիւնը կը կոչուէր՝ նահապետական կեանք. իրաւ է թէ նահապետական դրութիւնը տնտեսական տեսակէտով իր առաւելութիւնը ունէր, բայց միւս կողմանէ մեծամեծ անպատեհութիւններէ ալ աղատ չէր, որոց ա-

ռաջինն էր՝ անհատական իրաւունքի անտեսութիւնը՝ ընտանիքի պետին կողմանէ . եւ առանց երկար բարակ մտածելու, կրնանք վճռել թէ այդ կեանքի քայքայումը իր մեծագոյն դատաւարտութիւնն է, որովհետեւ մեր անհատի կեանքին մէջ՝ ամեն ատեն, իսկ հանրային կեանքի մէջ՝ ընդհանրապէս, ինչ մեծ փոփոխութիւն որ տեղի կունենայ՝ բարեփոխում մը, ցանկալի առաջդիմութիւն մըն է :

Նահապետական կենցաղավարութեան փճանալովը, ծրնողաց իշխանութիւնը շատ սահմանափակուեցաւ եւ ասոր փոխարէն, զաւակաց անհատական իրաւունքը օրինապէս ճանչցուեցաւ . բայց որովհետեւ իրաւունք մը վայելելը՝ վայելողին ձեռնհասութիւնը կ'ենթադրէ՝ ասոր համար, քաղաքային իշխանութիւնը հասի չհասի օրէնքները սահմանեցին . մինչեւ որոշեալ տարիք մը, որ զանազան երկիրներու համեմատ պզտիկ փոփոխութիւններու ենթակայ է, անչափահասութեան շրջան նկատուեցաւ . այս շրջանի բոլոր տեւողութեան միջոցին կ'ենթադրուի թէ տղան անկարող է կատարելապէս որոշելու իր օգուտն ու վնասը, ուստի եւ ազատութիւն չունի իր գործերը ինքը անկախօրէն տընորինելու . այս պատճառաւ իր իրաւունքները առժամապէս փոխ կուտայ անոր՝ որ իրմէ աւելի խելացի է ու փորձառու, եւ միանգամայն կը հնազանդի այդ իրմէ իմաստնագունին իշխանութեանը՝ զոր, ինչպէս ըսինք, օրէնքը նուիրագործած է . բայց երբ տղան չափահասութեան տարիքը թեւակոխէ՝ ետ կ'առնէ իր խնամակալէն բոլոր այն իրաւունքները՝ զորս անչափահասութեան միջոցին փոխ տընուած էր անոր . ալ անկէ ետքը, չափահաս տղան օրէնքով պարտաւորուած չէ իր խնամակալին հնազանդելու, բայց իր մարդ, բարոյական պարտաւորութիւն մը ունի խորին յարգանք տածելու անոր նկատմամբ՝ որ այնչափ երկար տարիներ իրեն համար յոգնած է . եւ իրեն բարիք կամեցած . այդ յարգանքը՝ փոխադարձ օգնութիւն եւ բարիք կամենալու կը դրդէ զինքը դէպի իր խնամակալը . մինչեւ իսկ երբեմն զօհողութիւններ աւյանն կ'առնու, այսինքն

կաւոյի իր իրաւունքէն մասամբ կը հրաժարի, սակայն կը կրկնենք, օրէնքը չի բռնադատեր զինքը այդպէս վարուելու, հապա իր աղատ կամքէն կ'ստում ունի . ուստի կը հասկցուի որ, տղուն չափահասութենէն յետոյ, խնամակալին բոլոր օրինական իրաւունքները կը դադրին տղուն վրայէն . աւելցնենք թէ, եւ բնական եւ քաղաքական օրէնքները ամենակատարեալ համաձայնութեամբ, անչափահաս տղուն խնամակալ ընդունած են՝ անոր ծնողքը :

Թէ որ ծնողք այս պարզ ճշմարտութիւնները ամեն տեղ եւ ամեն ատեն ըմբռնէին՝ մենք հիմա պէտք չալիտի ունենայինք այս տետրակը խմբագրելու :

Լսած եմ թէ Եւրոպիոյ քանի մը երկիրներուն մէջ, մեր այս բացատրած օրէնքը շատ լաւ հասկցուած է . զաւակաց հայրը մինչեւ իրենց չափահասութեան տարիքը ամէն խրնամբ եւ ամեն պաշտպանութիւն կը շուայ . բայց երբ տըղան անչափահասութեան շրջանը բոլորէ՝ հայրը նոյն հետայն ամէն օգնութիւն կը դադարեցնէ ինչպէս նաեւ նոյն վայրկեանէն իր իշխանութիւնը կը կորստենցնէ անոր վրայէն :

Տղան այն օրէն ընտանեկան յարկը թողով կ'երթայ այլուր բնակիլ, կամ եթէ ուզէ միեւնոյն յարկին մէջ մնալ՝ պարտի իր սնունդին եւ տան վարձքին համար վճարել . հայրը այլեւս անոր գործերուն բնաւ չի միջամտեր, ուրիշ խնդիր է որ երբ զաւակը իրեն խորհուրդին դիմելու ըլլայ՝ զայն ձեռնունայն չի դարցնէր . բայց նիւթական օգնութիւն — երբէք :

Իրաց այս փիճակին մէջ անկարելի է որ հօր եւ որդւոյ մէջ դժտութիւն ծագի . ամէն մէկը կը գործէ իր հասկըցած եղանակովը . չափահասութենէ վերջ, ծնողաց ու զաւակաց միջեւ հասարակաց բան չի մնար այլ եւս . միայն, ինչպէս ըսինք, որդին, ի հարկէ պարտաճանաչ որդիին կ'ակնարկենք, ամենախորին յարգանք եւ երախտագիտութիւն կունենայ դէպի իր ծնողքը :

Գծրադրութեամբ, այդ բարեբաւոյն Եւրոպացիներէն շատ ետք մնացած ըլլալով, շատ աղէկ ըմբռնած չենք թէ

ուր կ'սկսի իրաւունքնիս եւ ո՛ւր կը վերջանայ. ասոր համար է որ զիրար չհասկնալով, պարտքերնիս եւ իրաւունքնիս չճանչնալով, յաճախ բնութանեկան յարկերնուս անդորրութիւնը կը վրդովենք եւ այս կերպով ընկերական մեծագոյն ձախողութիւններն ու դժբաղդութիւնները ձեռքովնիս կը պատրաստենք :

Ընտանեկան յարկերու խաղաղութիւնը վրդովող պարագաներէն մին՝ ծնողաց ու զաւակաց միջեւ տեղի ունեցած անհամաձայնութիւնն է, այս վերջնոց ամուսնութեան առթիւ :

Ինչպէս տետրակիս սկիզբը յիշեցինք, նահապետական բարքերու մէկ մնացորդն է մեր մէջ, զաւակաց ամուսնութեան առթիւ ծնողական հաւանութեան դիմելը. քաղաքային օրինօք, չափահաս զաւակը պարտաւորութիւն չունի այդ հաւանութիւնն անպատճառ ընդունելու. բայց որովհետեւ ամենուրեք տգէտ ծնողք մեծամասնութիւն կը կազմեն, եւ քանի որ տգէտ մը չէ կարող զգալ եւ գիտնալ բնական ու քաղաքական օրէնքի այս բացորոշ տրամադրութիւնները, ամէն անգամ որ զաւակ մը առանց իր ծնողաց հրամանին ամուսնանալու ելնէ՝ կը նկատուի ըմբոստ, ապերախտ. եւ այս պարագային մէջ, ծնողք իրական, անդարմանելի ցաւ մը կ'զգան. միւս կողմանէ, զաւակ մը իւր հայրն ու մայրը ո՛յնչափ խորունկ կը սիրէ որ, գիտնալով հանդերձ թէ ամուսնանալու համար օրինօք պարտաւորուած չէ անոնց հաւանութիւնն առնել, չուզեր պարագ տեղը, լոկ սկզբունքի մը համար, անոնց վիշտ պատճառել, անոնց խաբար կոտորել. ուստի, չնչին բացառութիւններով, երիտասարդները, միշտ դիմած են, իրենց ամուսնութեան առթիւ, ծնողական հաւանութեան :

Բայց արե՛ւ տե՛ս որ զաւակաց այս բարի կամեցողութիւնը ծնողք շատ անգամ չարաչար կը գործածեն եւ իրենց ձեռքով զաւակնին կը գրգռեն ըմբոստութեան, եւ որ աւելին է, երբեմն իսկ անոնց դժբաղդութեան կ'ըլլան պատճառ :

Ծնողք միտքերնին դրած են որ իրենց տղուն աղջկը ձեռքովնին գտնեն. եթէ իրենց ընտրութիւնը զաւակնուն ճշակին յարմար գայ՝ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ, կուրի տեղի չի մնար. բայց երբ ընտրութեան նախաձեռնութիւնը զաւակն ինք ունենայ, ու այդ ընտրութիւն իր ծնողաց յարմար չի թուի՝ (եւ ասոր բնաւ տարակոյս մի ունենաք, զի այս պարագային մէջ կ'ենթադրուի թէ միշտ բոստայ մը կայ որ տղան կրկէ հաւնած է), ահա կուր կ'ըսկսի. կուր մը հակասական եւ անիմաստ, զաւակին ու ծնողացը միջեւ :

Հիմա քնենք մի առ մի թէ որոնք են ծնողաց դժգոհութեան պատճառները երբ ընտրութիւնը զաւակաց կողմէ կը լինի :

Ա. Գեղեցկութիւն, — Թէպէտ ստոյգ է որ ընդհանուր գեղեցկութիւն մը (*Beauté générale*) կայ, զոր ամէն ոք տեսածին պէս կը ճանչնայ ու կը գնահատէ, բայց անկէ զատ եւ անկէ դուրս մասնաւոր հոգեբանական գեղեցկութիւններ ալ կան որոնք ամեն մարդու չեն երեւար կամ ամեն անհատի վրայ հաւասարապէս չեն ներգործեր. բարեձեւ հասակ մը, երկայն մազեր, նազելաձեւ քալումք մը, սիրուն ձեռքեր, հրապառ աչեր, այտերու բանաստեղծական զալուկն, այտերուն վրայ փոսիկներ, հոգեհմայ նայուածք մը, խօսելու ձիրք մը հրապուրիչ, ներդաշնակ ձայն մը, եւ այլ ասոնց նման հարիւրաւոր մանր մունր առաւելութիւններ, զատ զատ առնուած, իրենց գեղեցկութիւնն ունին. եւ երբեմն ասոնցմէ ամենէն անշանն անգամ աղջկան մը վրայ տեսնուելով՝ կրնայ երիտասարդի մը սիրտը յուզել. աղիկայ երիտասարդին ջլային դրութենէն ու մտաւոր զարգացումն կախում ունի. ասոր համար է որ այս մասին շատ համոզիչ առած մը կայ: Սիրք զո՛ւմ որ սիրե՛ւ ա՛յն է գեղեցիկը: Այս առածի ճշմարտութիւնը միայն կարգ մը ծնողք կարող եղած չեն ըմբռնել. ենթադրենք որ երիտասարդը աղջկան մը հաւնեցաւ. այդ բաւական չէ. հայրն ալ պիտի հաւնի, մայրն ալ պիտի հաւնի. թէ որ

մօրաքոյր ունի՝ մօրաքոյրն ալ. հօրաքոյր՝ հօրաքոյրն ալ. այո՛, ամենքն ալ պիտի հաւնին. տնով տեղով աղջիկտես պիտի երթան. եւ թէ որ չի հաւնին՝ այն աղջիկը չ'ըլլար. արտերին չի փակաւ. բայց տղան հաւնած, թերեւս իսկ սիրահարած է. որո՞ւ հոգ, ուրիշ աղջիկ չ'աւ... :

Բ. Տարիք, — Երկու տեւերու միջեւ եղած կազմային տարբերութեան պատճառով՝ կինը էրիկմարդէն շատ կը թաւաւամի. այս է պատճառը որ իւր ամուսնէն քանի մը տարու պզտիկ կ'ինը նախընտրելի է, եւ ասիկա շատ խորարմատ տալուորութիւն ձգած է մարդոց մէջ. բայց սեպենք թէ երիտասարդ մը իրեն տարեկից կամ իրմէ քանի մը տարու մեծ օրիտոգի մը համակրեցաւ. տարիքի տարբերութիւնը զօրաւոր արգելք մը չէ որ անոր հետ չի կառնայ ամուսնանալ. մանաւանդ այնպիսի երիտասարդի մը համար՝ որ ամուսնութեան մէջ լոկ հաճոյք կամ հեշտութիւն չի փնտեր. հոս նորէն ծնողաց կողմէ ընդդիմութիւն: Մեղայ, ի՞նչ ըսե՛ք ե, ուր շուրս թաւ եւ որ մարդ եղայ մօրը տեղը աղջկան հետ կարգուի: Բայց, Տիկին, կը մոռնաք թէ ձեր զաւակն է որ պիտի ամուսնանայ եւ ոչ թէ դուք, ու ձեր զաւակը կը հաւանի այդ ամուսնութեան. օգուտ չընեն, տրամաբանութիւնդ որո՞ւ կը ծախես, աղջիկը մենծ է, չըլլար..... :

Գ. Նիւթական վիճակը, — Ամէն ծնողք փառասիրութիւն մ'ունի իր զաւակին հարուստ տեղէ աղջիկ գտնել. բայց կը պատահի որ աղքատիկ աղջիկ մը տղուն սիրտը գրաւէ նորէն ընդդիմութիւն. ինչո՞ւ համար հարուստին զաւակը դրած ի՞հե՛ն էլլաւ աղքատի աղջիկ պիտի առնես, դուն աղքատի՞ շայրիս ես. տղան թող ի՞նչուր համոզէ մայրը թէ իր նիւթական վիճակը տեղն է, իրեն համար տարբերութիւն չընեն հարուստը կամ աղքատը, բաւական է որ իր սիրածն ըլլայ, թէ ինքն այն աղջկան սիրահարած է եւն. — Մեղայ, գեհր աւ ալ նոր եղաւ, մեր փախիթը անակն սիրահարուիչ միւսահարուիչ չի կար..... :

Դ. — Աղջկան բարոյականը, — Եթէ ծնողք մասնակի

արգարացում մը ունին իրենց ընդդիմութեան համար՝ այն ալ այս վերջին պարագային մէջն է:

Երբեմն զաւակը կ'երթայ այնպիսի ընտրութիւն մը կ'ընէ որ բարոյականի տեսակէտով ո՛չ իրեն՝ ոչ ալ իր ընտանիքին պատիւ կը բերէ. ծնողք այս գործին կը միջամտեն թերեւս բարեսրտութիւնէ չարժեալ. չեն ուզեր որ զաւակնին երի. բայց այս խնդիրը իր շատ փափուկ կողմն ունի եւ կարօտ է լուրջ ուսումնասիրութեան:

Ինքնամատոյց աղջիկներ կան, որոնք իրենք իսկ իրենց պարկեշտութեան վրայ մեծ համարում չ'ունենալով եւ տեսնելով որ ուղիղ մարդիկ իրենցմէ հեռու կը փախչին՝ բան գործ ըրած են ֆիզիզական հրապոյրներով մարդ որաւ. կարգ մը երիտասարդներ ալ, գուցէ իսկգրան պարզ ըզրօտանքի համար, անոնց հաճոյ թուելու ձեւեր կ'առնեն. յարաբերութիւնները տակաւ առ տակաւ կը մտերմանան, մինչեւ որ երիտասարդը օր մը կը տեսնէ որ իր սիրտը անըդգայութենէ ելած է, մանաւանդ թէ ուժգին կը բարախէ զրօսանքի առարկայ եղող աղջկանն համար. սլարդ ժամանց նկատուած զրօսանքին յաջորդող բուռն սէրն, սէր մը որուն յաճախ անարժան է խնդրոյն առարկայ եղող աղջիկը, արդարեւ ցաւալի հետեւանք մըն է. բայց հետեւանք մը՝ զոր միայն շատ կանուխէն կարելի էր արգիլել. որովհետեւ, այդ վիճակին ենթակայ եղող երիտասարդին աչքին՝ ալ այնուհետեւ ո՛չ ընկերական դիրք կ'երեւայ, ո՛չ պատիւ, ո՛չ ընտանեկան բարոյական. ասոնք ամենքն ալ իր մոլորեալ աչերուն երկրորդական, ի՛նչ կըսեմ, բնաւ նշանակութիւն չ'ունին. ալ յիմար մըն է նա, սիրոյ յիմարը: Տղան դեռ այս վիճակին չի հասած, ծնողք շատ անգամ տեղեակ են անոր յարաբերութիւններուն, բայց չի տեսնելու կը զարնեն. եւ յետոյ, երբոր վճռական ժամը կուգայ՝ ծայրայեղ ընդդիմութիւն. աւելի աղէկ չ'ըր որ ժամանակին, դեռ յարաբերութեանց նոր սկսած ատենը, երիտասարդը ըզգուշացնէին այն անդունդէն՝ որուն հեռագետէ կը մտննար եւ ուր, օր մը, ապահովապէս պիտի գահավիժէր:

Բայց գուցէ ծնողք ժամանակին չիմացան, կամ տղանին իրենց խորհուրդներուն չանսաց. այն ատեն ինչ պէտք է ընել. կարծեմ թէ կատարեալ իրողութեան առջեւ յամառիլը մեծագոյն խոհեմութիւնը չէ. գործը այն վիճակին եկած հասած է որ, ալ այնուհետեւ ամենէն զօրաւոր ընդդիմութիւնները տղուն երկաթեայ կամքին զարնուելով կը խորտակուին, կը փշուրին. տղան արտաքսել, յետ այնօրիկ բնաւ երեսը չի նայիլ. ինչ կուզէ թող ըլլայ, անօթի մնայ, ծարաւ մնայ, իրենց ինչո՞ւն պէտք. բայց եթէ տղան գործած է այնպիսի յանցանք մը որ ամբողջ ընտանիքին պատիւը կ'արատաւորէ՝ տունէն արտաքսուելովը, երեսի վրայ թողուելովը այդ արատը չի մաքրուիր. արատը կայ ու կը մնայ. խելացութիւնը՝ կը պահանջէ գոնէ երկու չարիքին փոքրագոյնը ընտրել. այս մասին իմ կարծիքս հետեւեալն է:

Եթէ ստոյգ է որ միջավայրը ազդեցութիւն ունի մարդու բարոյականին վրայ՝ եթէ ստոյգ է որ բարի մարդ մը երկար ժամանակ գէշերու ընկերութեան մէջ ապրելով ինքքն ալ բան մը կորստեցունէ իր բարութենէն՝ ուրեմն ըստոյգ է նաեւ որ չար մարդն ալ բարիներու երկարամեայ ընկերակցութիւնը վայելելով՝ ժամանակի ընթացքին մէջ, կամաց կամաց կը բարեփոխուի:

Արդ, կը հարցնեմ, ո՞րն աւելի խելացութիւն է. թող տալ որ տղան երթայ խառնուի այն անպարկեշտ միջավայրին ուրկէ ընտրած է իր կինը եւ ինքն ալ քիչ ատենէն շուրջը գտնուողներուն բարոյական անկումէն ներգործուի, թէ ոչ քաշել հանել այդ անհաճոյ հարսը աղտեղութեան մէջէն եւ անոր մաքուր միջնորոտ մը շնչել տալ. զանի այնպիսի միջավայրի մը մէջ գնել՝ որ իր շուրջը միայն բարոյական մաքրութիւն, պարկեշտութիւն եւ առաքինութիւն տեսնէ. ինձ կը թուի թէ այս վերջին միջոցը նախընտրելի է երկու տեսակէտով. նախ որ անառակ որդին բարոյական ապագայ անկումէ մը պիտի փրկուի, եւ երկրորդ, անշնորհք հարսը ժամանակի ընթացքին մէջ թեր-

եւս կատարեալագէտ՝ բայց ապահովագէտ գոնէ քիչ մը պիտի բարեփոխուի:

Ծնողք, սակայն, այնպիսի պարագաներու մէջ խոհեմութենէն աւելի ուրիշ ձայնի մը կը հետեւին — վրէժխնդրութեան ձայնին — Գանի որ այս ապուրը կերաւ՝ թող հիմայ երթայ սովրի — Արդարացի է սոյն զգացումը. այս հարցման պատասխանելու համար պէտք է քննել անառակ որդիին անցեալը: Թէպէտ ասանկ փախուկ խնդիրներու վրայ վճռագէտ խօսիլ չըլլար՝ բոց կը կարծեմ թէ, տղուն անչափահասութեան խնամակալները, այսինքն ծնողքքն, երբ լիովին պարտականութիւնն են կատարած ըլլալին իրենց զաւկին նկատմամբ, այսինքն երբ օժտէին զինքն այնպիսի կրթութեամբ մը որ չափահաս լինելէ յետոյ կարող ըլլար անխտոր ընթանալ կենաց ճամբուն մէջ՝ այն ժամանակ այդ տղան զերծ պիտի ըլլար այն կարգ մը թեթեւութիւններէն որոց հետեւանօք եկած ինկած է երթադրեալ անել վիճակին մէջ. եւ քանի որ ծնողք մինչեւ մէկ աստիճան պատասխանատու են իրենց զաւկին անառակութեան՝ ուրեմն ինչ տրամաբանութեամբ այնչափ աններող կը գտնուին իրենց զաւկին նկատմամբ:

Ինչ որ ալ ըլլայ, թեպէտ տեսականին նայելով, ծնողք այս վերջին պարագային մէջ ալ բողբոջին անիրաւ են՝ եւ սակայն խնդիրը վիճարանութեան առարկայ կրնայ ըլլալ, եւ կարծիքները կրնան այս մասին տարբերիլ: Սակայն, այս քիչ շատ արդարանալի ընդդիմութենէն զատ՝ ծնողական ուրիշ ամեն ընդդիմութիւն անիրաւութեան դրոշմով միայն կրնամք մկրտել:

Եւ այս զանազան կարգի ընդդիմութիւնները կրնան այնքան զարգանալ որ ծնողական գուժի անապառ ըզգացումն անգամ կը խեղդեն իրենց մէջ. այո, այն մայրը որ բոցերու մէջը պիտի նետուէր իր որդին հրդեհին ճիրաններէն փրկելու համար, մայրն, որ առիւծին առջեւ պիտի դիմադրուէր՝ մանկիկը անոր արիւնաբոս բերնին կեր չընելու համար՝ այդ միեւնոյն մայրը անտարբեր կրնայ դի-

տեղ իր սրտի հատորին տառապանքը եւ մինչեւ իսկ մահը :
Յիշողութիւնս կը թեւադրէ ինձ երկու օրինակներ , ո-
րոցմով պիտի փակեմ սոյն անդրանիկ տետրակս :

Քաղաքի մը արուարձաններէն միոյն մէջ կ'ապրէր բա-
րեկեցիկ ընտանիք մը , որոյ անդամոց մին , տասն եւ ութն
տարեկան վաշտուհ երիտասարդ մը , շատ սիրուն գտած էր
իր դրացունէն օրիորդը . ընտանեկան փոխադարձ յարաբե-
րութիւններ՝ մտերմութեան կապ մը հաստատած էին ե-
րիտասարդին ու երիտասարդուհւոյն միջեւ , որ յետոյ ա-
նըգգալաբար բուռն սիրոյ մը փոխուած էր . տղուն մայ-
րը , կանացի սրտատեղութեամբ , ժամանակին զգացած էր
զայս , բայց , գուցէ կարեւորութենէ զուրկ համարելով եւ ,
մէ իսկ խօսք մը ուղղած էր այս մասին իր որդւոյն . երկու
սիրահարները , լուսնկայի գեղեցիկ գիշեր մը , երդուըն-
ցած էին իրենց հուսկ յետին շունչը հաւատարիմ մնալ ի-
րարու . կարելի չէ նկարագրել թէ ինչ անհուն ցաւ զգաց
երիտասարդը այն օրը՝ երբ իմացաւ թէ հարկ էր իրենց
բնակած տունը եւ գիւղը փոխել եւ երթալ քաջուիլ ուրիշ
հեռավոր գիւղ մը . գուցէ նպատակ մը կար այս տեղափո-
խութեան մէջ . գուցէ այս կերպով սիրոյ կրակը պահեցը-
նելու ինչ . բայց ճշմարիտ սէրը , այն՝ որ ամենուրեք այնչափ
հազուադէպ է , ասանկ խոչնդոտներու առջեւ չ'ընկրկիր .
տեղւոյ հեռավորութիւնը չի կրցաւ սեւ է կերպով նուա-
զեցնել փոխադարձ սէրը . քանի քանիներ , համբաւաւոր ի-
րենց ընկերական դիրքովը , եկան օրիորդին ձեռքը խնդրել .
միշտ նոյն պատասխանը — չպիտի աւուրսնանար . մը եւ
նոյն ատեն ինչ գեղանի եւ հարուստ օրիորդներ չափաւ փա-
փաղէին մեր երիտասարդը իրենց սրտին գերի ընել . բայց
նա միայն մէկ մտածում ունէր ու միակ արարածի մը հա-
մար կ'ապրէր . կարծես նախազգացում մ'ունէր թէ ծնող-
քը իր առաջարկը պիտի մերժէին , ուստի այս մասին բնաւ
խօսք չի բացաւ անոնց՝ մինչեւ որ նիւթական վիճակը չ'ա-
պահովեց . նիւթականն ապահովելով կ'երազէր գոնէ քիչ
շատ հեզինակութիւն ունենալ այնպիսի խնդրոյ մը մէջ .

որչա՞նի կը սխալէր խեղճ տղան . այն օրը որ սրտին գաղտնի-
քը հաղորդեց իր ծնողաց՝ հայրը , միամիտ ծերուկ մը , ա-
ւարկութիւն չունէր . բայց մայրը՝ լացաւ , կոծեց , մաղե-
րը փետեց . չէ՛ ան աղջիկը չ'ըլլար . պատճառը — շատ պարզ :
Օրիորդը երեք տարու մեծ էր իր տղէն , լուսւ՞ծ բան էր
այս , ելլալ կարգուիլ մօրը տեղը աղջկան մը հետ . . . :

Խեղճ տղան ծայրայեղ կերպով երկիւղած , չէր համար-
ձակեր մայրական սպառնալիքին դիմադրելու . այլ լռիկ
մնջիկ իր վիշտը կը սեղմէր սրտին մէջ՝ լաւագոյն օրերու
սպասելով . օրեր որք աւագ ընաւ չի հասան . տղուն բա-
րոյական տառապանքները , որոնք այլ եւս գաղտնիք մը չէ-
ին եւ մէկ համար , չի կրցին ստիպան մօրն ուշադրու-
թեանը արժանանալ . այդ ստանաւորութիւնը տարօրինակ
կերպով անգութ շեշտ մը ունէր իր մէջ եւ ամենէն ան-
տարբեր սրտերը կը զայրացնէր . բայց եւ այնպէս , իրի-
կուն մը , հեզ ու խոնարհ այն երիտասարդը տուն վերա-
գաւթաւ մղորեալ աչքերով , չիտթած , ցնորած . մայրը իր
որդին այդ վիճակին մէջ տեսնելով այլ յայլմէ՛ կ'ըլլայ , ի-
րար կ'անցնի — զաւակս , ինչ եղաւ զաւակս , պիտի պի-
թը մոխիր կտրեր է — եւ իրօք մեռելէ մը աւելի տոգոյն
սրտին յուզմունքէն , նեղութենէն , ախտները իրարու կը
զարնուէին եւ չէր կարող խօսիլ . վերջապէս , վերջին ճի-
գով մը բոլոր ոյժը ամբողջելով այսպէս դուրս պուգկաց
« Այսչափ ատեն համբերեցի , մայր , ալ անկարելի է , չեմ
կրնար . կամ հրամանս պիտի տաս որ այն աղջիկը առնեմ ,
կամ վաղը որդիդ ձուկերուն կեր պիտի ըլլայ : » Հեզ որ-
դին այս յանկարծական փոփոխութիւնը կայծակի ազդե-
ցութիւնը ըրաւ մօրը վրայ . խեղճ տղուն նայուածքը յու-
սահատօրէն սարսափելի էր եւ ձայնը՝ իր մէջ կատաղի
շեշտ մը կը կրէր որ կրնար ամենէն պաղարկուն սրտերը դուռդ
հանել . մայրը ինքն ալ ահաբեկեցաւ եւ « զաւակս ձեռքէս
պիտի ելլայ » ըսելով , աչքերը արտասուօք լի տուաւ վեր-
ջապէս խնդրուած հրամանը .

զոյգ մը ամուսնի իրարու կը միացնէր՝ արդէն երիտա-
սարդը ֆառաստուն տարեկան էր եւ օրիորդը ֆառաստուն
երեւոյթ. ալ այնուհետեւ աւելի իբր քոյր ու եղբայր կենակ-
ցեցան իրարու հետ. իսկ տղուն մայրը՝ տարի մը յետոյ
մեռաւ սրտին ցաւէն :

Ուրիշ երիտասարդ մը կը ճանչնայի, որ իր խանութին
դիմացի տունէն աղջիկ մը կը սիրէր, աղւոր պարկեշտ,
բայց աղքատ. երիտասարդն ալ հարուստ մը չէր եւ զոհ
իր համեստ վիճակէն կը փափաքէր կեանքի ծանր բեռը
բաժնել այն պաշտելի աղջկան հետ. բայց մայրը դէմ կե-
ցաւ — ինչ պիտի ընես այն աղքատիկը առնես, էս քեզի
փարալը աղջիկ պիտի դռնամ » . Տղան, համեստունակ,
խոնարհ արարած մը, զոհ քանի մը սրտաշարժ խօսքեր
համարձակեցաւ թոթովել՝ իր սրտին վիճակը մօրը հասկը-
ցընելու համար. երկու տարի շարունակ երիտասարդին
դիմումները անօգուտ եղան, մինչեւ որ աղջկանը ուրիշ
խընամբ մը ելաւ. ալ այնուհետեւ տղուն վիճակը փոխուե-
ցաւ. տրտում տխուր կ'անցունէր ամբողջ օրեր. ակորժակ
չունէր, օրէ օր կը նիհարնար, բարեկամներ գինքը տես-
նելով իրարու ականջի բան մը կը բարսային չարաչոյսի-
տղուն այս վիճակին մէջ՝ մայրը անգամ մը ըսած էր, « թող
մեռնի տէ, ան աղջիկը չ'առնէ » : Տարի մը եւս, եւ տղան
սեւ հողը գրին. եւ մայրը անոր դագաղին վրայ իյնալով
կուլար կը պոռար « վա՛խ ետպրում, վա՛խ զաւակս, ան ջըլ-
թիկին խուրպան գացիր » :

Եւ մտածել թէ քանիններ կան այսպէս զոհուած :

ԳՐԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

Վ. Գ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՊՈԼԻՍ, ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԱՄ ՓՈՂՈՑ. ԹԻԻ 12

Կը վաճառուին ամէն տեսակ բույր, տեսակ,
դպրոցական, վաճառականական պիտոյք եւ գրեան
ամէն լեզուէ:

Պատրաստութիւնք տպագրական գործոց:
Լաւ ապրանք, չափաւոր գին:

ԸՆԴ ՄԱՄԼՈՎ

ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻԶԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ Բ. ՄԱՍ

Գին 50 Փարայ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Վ. Գ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻԶԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ՄԱՍՆ Բ.

ԾԱԽՈՒ ԱՊՐԱՆՔ

معارف نظارت جليله سرك رخصتيله طبع اولتشد

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐՍԷՍ Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ
Զամազմըրար Յակոբեան Խան

1893

3433, 3436
3437, 3438
3439

<< Ազգային գրադարան

NL0030365

<< Ազգային գրադարան

NL0030364

<< Ազգային գրադարան

NL0030363

<< Ազգային գրադարան

NL0030362

<< Ազգային գրադարան

NL0030361

3439
3438
3437
3436

